

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

ΕΕ, σταμάτα να κοροϊδεύεις τον εαυτό σου

«Νέα» ΓΤ τρόφιμα: η ΕΕ καταργεί κάθε προστασία για την υγεία, τους αγρότες και το περιβάλλον

[Να προστεθεί ημερομηνία δημοσίευσης]

Μετά από τρία χρόνια διαβουλεύσεων, η ΕΕ εξακολουθεί να αγνοεί τα επιστημονικά επιχειρήματα και την κοινή λογική και έχει αποφασίσει να καταργήσει την αξιολόγηση κινδύνου των εμπονομαζόμενων «νέων» γενετικά τροποποιημένων φυτών και τη σήμανση των τροφίμων και ζωοτροφών που προκύπτουν από αυτά. Η βάση αυτής της απόφασης είναι η παλιά, πεισματική αλλά λανθασμένη ιδέα ότι τα ΓΤ φυτά μπορούν να θεωρηθούν «ισοδύναμα» με τα συμβατικά φυτά όσον αφορά την ασφάλειά τους. Το ENSSER (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιστημόνων για την Κοινωνική και Περιβαλλοντική Ευθύνη) εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι τα θεσμικά όργανα της ΕΕ έχουν επιτρέψει στον εαυτό τους να εξαπατηθούν από αυτήν την πλάνη, την οποία είχαν διακρίνει πριν από 25 χρόνια, όταν δημιούργησαν τη νομοθεσία της ΕΕ για τους ΓΤΟ, η οποία πλέον έχει τεθεί εν μέρει εκτός ισχύος. Παραδείγματα από άλλες χώρες δείχνουν ότι η νομική δράση μπορεί να διορθώσει αυτό το πολιτικό λάθος. Οι κατάλογοι προϊόντων με ή χωρίς ΓΤΟ που χρησιμοποιούνται από τους καταναλωτές ενδέχεται επίσης να το επιτύχουν αυτό, όπως συνέβη το 2001 στην ίδια την ΕΕ.

Στις 17 Ιουνίου, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ της αποδοχής της πρότασης του Συμβουλίου της ΕΕ για έναν Κανονισμό σχετικά με τα φυτά που λαμβάνονται από τις λεγόμενες νέες γονιδιωματικές τεχνικές (NGTs) και τρόφιμα και τις ζωοτροφές που παράγονται από αυτά. Οι NGTs είναι κατ' ουσίαν όλες οι τεχνικές γενετικής τροποποίησης που χρησιμοποιούνται σήμερα. Ο νέος Κανονισμός κάνει το πρωτοφανές άλμα της κατάργησης των υφιστάμενων διατάξεων της ΕΕ για την αξιολόγηση κινδύνου, την ιχνηλασιμότητα και την παρακολούθηση των περισσότερων τύπων καλλιεργειών NGT, δέντρων NGT και άγριων φυτών NGT, καθώς και για τη σήμανση των τροφίμων και ζωοτροφών που παράγονται από αυτά.

Η ψηφοφορία στο ΕΚ ήταν το τελικό βήμα μιας μακροχρόνιας διαδικασίας που ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2023 με πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπήςⁱⁱⁱ για αυτόν τον Κανονισμό. Το ΕΚ, το 2024, πρότεινε πολλές τροπολογίες για τη διατήρηση της ιχνηλασιμότητας, της σήμανσης και κάποιας μορφής παρακολούθησης κινδύνου καθώς και για την προστασία των αγροτών από τις πατέντες σπόρων, αλλά ξαφνικά απέσυρε όλες αυτές τις τροπολογίες στις τελικές διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο τον περασμένο Δεκέμβριο. Η έκδοση του Κανονισμού που έχει συμφωνηθεί τώρα είναι σε μεγάλο βαθμό η ίδια με αυτήν που πρότεινε η Επιτροπή το 2023.

Από επιστημονικής άποψης, καμία τροπολογία δεν θα μπορούσε να αλλάξει τις θεμελιώδεις αδυναμίες της πρότασης, τις οποίες το ENSSER περιέγραψε στην αρχή του 2023^{iv}. Η βασική ιδέα πάνω στην οποία βασίζεται ολόκληρος ο Κανονισμός είναι εσφαλμένη: η ιδέα ότι ένα ΓΤ (ή NGT) φυτό μπορεί να είναι ασφαλές εξαιτίας της ομοιότητάς του με ένα συμβατικό φυτό. Αυτό δεν υποστηρίζεται ούτε καν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο Κανονισμός ορίζει μια σειρά κριτηρίων τα οποία, εάν πληρούνταν, θα καθιστούσαν ένα φυτό NGT νομικά «ισοδύναμο με ένα συμβατικό φυτό» (sic) και ως εκ τούτου θα έπαιρνε έγκριση για σκόπιμη απελευθέρωση στο περιβάλλον και διάθεση στην αγορά χωρίς κανέναν από τους περιορισμούς της νομοθεσίας της ΕΕ για τους ΓΤΟ, η οποία καλύπτει τους κινδύνους για το περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία. Τα κριτήρια για αυτήν την «ισοδυναμία» αποτελούνται αποκλειστικά από χαρακτηριστικά του DNA: το DNA του φυτού δεν πρέπει να περιέχει περισσότερες από είκοσι γενετικές τροποποιήσεις που έχουν εισαχθεί από τις NGTs, και αυτές οι τροποποιήσεις πρέπει να είναι ορισμένων τύπων, που περιγράφονται μόνο με όρους DNA. Ακριβώς αυτή η προσέγγιση απορρίφθηκε από ένα Ομοσπονδιακό Δικαστήριο στις Ηνωμένες Πολιτείες στα τέλη του 2024^v.

Μια τέτοια «ισοδυναμία» αποτελεί πλάνη. Η ασφάλεια ενός ΓΤ φυτού δεν μπορεί να καθοριστεί αποκλειστικά από χαρακτηριστικά του DNA, παρά μόνο με αυστηρή βιολογική, μοριακή και οικολογική αξιολόγηση ολόκληρου του φυτού στις εξωτερικές συνθήκες υπό τις οποίες θα αναπτυχθεί. Πρόκειται για την τελευταία μορφή της σκόπιμης πλάνης που έφεραν στον κόσμο οι υποστηρικτές των ΓΤΟ όταν άρχισαν για πρώτη φορά να αναπτύσσουν ΓΤΟ για εμπορικούς σκοπούς τη δεκαετία του 1970: πάντα υποστήριζαν και εξακολουθούν να υποστηρίζουν ότι ένας ΓΤΟ είναι «ισοδύναμος» με τον αντίστοιχο μη τροποποιημένο οργανισμό, το οποίο σημαίνει ότι οι γενετικές τροποποιήσεις δεν επηρεάζουν την ασφάλεια του οργανισμού. Σκοπός αυτής της πλάνης ήταν πάντοτε να αποφευχθεί η ρύθμιση του κινδύνου και η ενημέρωση του κοινού σχετικά με τα ΓΤ τρόφιμα. Είναι εύκολο να διακρίνει κανείς την πλάνη αν συνειδητοποιήσει ότι τα μέρη που υποστηρίζουν ότι ένα ΓΤ φυτό είναι ισοδύναμο με ένα μη γενετικά τροποποιημένο φυτό, την ίδια στιγμή κατοχυρώνουν με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας το ΓΤ φυτό, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι πρόκειται για μια πρωτοφανή, καινούρια ανθρώπινη εφεύρεση.

Αυτή τη φορά, οι υποστηρικτές των ΓΤΟ βασίζουν την πλάνη σε μια παρερμηνεία του πορίσματος των Εθνικών Ακαδημιών των ΗΠΑ ότι οι πιθανές επιβλαβείς επιπτώσεις των ΓΤ φυτών συμπίπτουν με τις επιβλαβείς επιπτώσεις των περισσότερων επιβλαβών φυτών που προκύπτουν χωρίς γενετική μηχανική. Το 2016, οι Ακαδημίες επιβεβαίωσαν εκ νέου την ανάγκη ρύθμισης για τα ΓΤ φυτά για αποφευχθεί η πρόκληση ανεπίτρεπτης βλάβης. Τόνισαν

ότι τα συμβατικά φυτά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημείο αναφοράς για τον προσδιορισμό του αποδεκτού επιπέδου κινδύνου.^{vi}

Κάθε τεχνική εξέλιξη στη γενετική τροποποίηση από τη δεκαετία του 1970 έχει χρησιμοποιηθεί με τον ισχυρισμό ότι αυτή τη φορά η ασφάλεια ήταν τελικά εγγυημένη, καλύπτοντας το γεγονός ότι το αποτέλεσμα της γενετικής τροποποίησης, με οποιαδήποτε τεχνική κι αν πραγματοποιείται, δεν μπορεί ποτέ να προσδιοριστεί εκ των προτέρων. Η ίδια η διαδικασία της γενετικής τροποποίησης πάντοτε προκαλεί ακούσιες αλλαγές στο DNA ενός οργανισμού επιπλέον των επιδιωκόμενων, και οι επιδιωκόμενες τροποποιήσεις μπορεί συχνά να επηρεάζουν άλλα γνωρίσματα και βιολογικές πλευρές από τα επιδιωκόμενα. Όπως είπε ο εκλιπών μέλος του ENSER Ούλριχ Λένινγκ (Ulrich Loening)^{vii}: «Οποιοσδήποτε γονιδιακός χειρισμός, είτε μιλάμε για παλιές είτε για καινούριες μεθόδους, επικεντρώνεται στο συγκεκριμένο γονίδιο ή γονίδια, και ως εκ τούτου αποτυγχάνει να επιλέξει τους πολλούς και κυρίως άγνωστους παράγοντες που ελέγχουν πώς λειτουργούν αυτά τα γονίδια σε ζώντα οργανισμό (in vivo). Αντίθετα, η αναπαραγωγή μέσω διασταύρωσης αναγκαστικά και αναπόφευκτα ευνοεί τυχόν μηχανισμούς ελέγχου και διαμόρφωσης παράλληλα με την κύρια επιλογή της αναπαραγωγής. Επομένως, οι ΓΤΟ και οι NGTs δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να είναι ισοδύναμοι της αναπαραγωγής μέσω διασταύρωσης». Επίσης, δεν υπάρχει τίποτα «νέο» σχετικά με τις «νέες γονιδιωματικές τεχνικές» και την έννοια της γονιδιακής στόχευσης ή γονιδιακής επεξεργασίας: και η έννοια της γονιδιακής επεξεργασίας και η χρήση της χρονολογούνται από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, παράλληλα με τη χρήση των διαγονιδίων (transgenes)^{viii}. Οι κίνδυνοι των στοχευμένων τεχνικών αναγνωρίστηκαν από προηγούμενους νομοθέτες πριν από δεκαετίες.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωκοινοβούλιο (τουλάχιστον οι ειδικές πλειοψηφίες τους) έχουν επιτρέψει στους εαυτούς τους να παραπλανηθούν για άλλη μία φορά από το βιομηχανικό και ψευδο-επιστημονικό λόμπι που διαπράττει αυτή την απάτη. Εξαπατήθηκαν από αυτήν τη δεκαετία του 1990 κατά τη θέσπιση της πρώτης γενιάς νομοθεσίας για τους ΓΤΟ, η οποία ήταν ιδιαίτερα ελαστική και δεν προέβλεπε σχεδόν καθόλου σήμανση για τρόφιμα που περιείχαν ΓΤΟ. Η κατάσταση διορθώθηκε χάρη στη δράση των καταναλωτών, οι οποίοι απαίτησαν την αξιολόγηση κινδύνου και την πλήρη σήμανση με βάση ανεξάρτητα επιστημονικά δεδομένα, και θεσπίστηκε καλή νομοθεσία για τους ΓΤΟ το 2001 και το 2004. Αυτή η νομοθεσία τίθεται τώρα εκτός ισχύος όσον αφορά τα ΓΤ φυτά.

Ενώ καμία τροπολογία δεν θα μπορούσε να καταστήσει τον παρόντα Κανονισμό δικαιολογημένο από επιστημονική άποψη, μία τροπολογία θα μπορούσε σίγουρα να είχε σώσει την επιλογή των καταναλωτών, δηλαδή την απαίτηση για τη σήμανση των τροφίμων. Η σήμανση των τροφίμων που περιέχουν ΓΤΟ έχει, τα τελευταία 22 χρόνια, σε μεγάλο βαθμό εμποδίσει τη βιομηχανία τροφίμων της ΕΕ να χρησιμοποιήσει συστατικά ΓΤΟ, εφόσον ήταν πάντοτε σαφές για αυτούς ότι η τεράστια πλειοψηφία των καταναλωτών δεν θα αγόραζε τρόφιμα με τη σήμανση ΓΤ. Οι καταναλωτές δεν έχουν αλλάξει γνώμη, αλλά πλέον δεν θα μπορούν να ξεχωρίσουν τα τρόφιμα που περιέχουν ΓΤΟ από εκείνα που δεν περιέχουν ΓΤΟ. Η ειδική πλειοψηφία του ΕΚ έχει απογοητεύσει σοβαρά τους καταναλωτές με την κατάργηση της τροπολογίας του 2024, η οποία απαιτούσε τη σήμανση των τροφίμων με NGT.

Οι αγρότες μπορούν ακόμη να διακρίνουν τους σπόρους NGT, καθώς αυτοί πρέπει να φέρουν τη σχετική σήμανση βάσει του νέου Κανονισμού. Από την άλλη πλευρά, η θέση των αγροτών βλάπτεται σοβαρά από μια σειρά ασαφώς καθορισμένων διατάξεων περί διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στον νέο Κανονισμό, οι οποίες προστέθηκαν από το Συμβούλιο της ΕΕ, καθώς και από την υπάρχουσα πρακτική της ΕΕ σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας για σπόρους και φυτά. Αν αυτό δεν βελτιωθεί, μπορεί να δούμε παρωδίες δικαιοσύνης στην ΕΕ όπως αυτήν που αντιμετώπισε ο Percy Schmeiser, αγρότης καλλιεργητής κανόλας (ποικιλία ελαιοκράμβης), στον Καναδά πριν από περίπου 25 χρόνια^{ix}.

Το ENSSER έχει προειδοποιήσει για όλα αυτά πολύ πριν και μετά την πρόταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, με πολλές δημόσιες δηλώσεις^x, επιστολές σε διάφορες κυβερνήσεις (πρόσφατα προς τις κυβερνήσεις του Βελγίου, της Πολωνίας και της Ελλάδας) και με μεμονωμένες επαφές με μέλη του Ευρωκοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πλέον, εφόσον η πολιτική έχει αρνηθεί να ακούσει την επιστήμη, η σκυτάλη πρέπει να περάσει στα δικαστήρια και στη δράση των καταναλωτών. Και τα δύο έχουν σημειώσει επιτυχία στο παρελθόν στον τομέα των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Το 2024, το Εφετείο των Φιλιππίνων μπλόκαρε την εμπορική διάδοση γενετικά τροποποιημένου ρυζιού και μελιτζάνας^{xi}. Την ίδια χρονιά, το Ανώτατο Εφετείο της Νοτίου Αφρικής απέστειλε πίσω στην κυβέρνηση την άδεια για το ανθεκτικό στην ξηρασία, γενετικά τροποποιημένο καλαμπόκι της Monsanto, για τη διενέργεια της νόμιμα απαιτούμενης εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων^{xii}. Και στις δύο περιπτώσεις, οι δικαστές βάσισαν τις ετυμηγορίες τους ακριβώς στα ίδια επιστημονικά επιχειρήματα που ισχύουν στην Ευρώπη – η επιστήμη δεν γνωρίζει σύνορα. Μέλη του ENSSER παρείχαν μαρτυρίες εμπειρογνομώνων και στις δύο περιπτώσεις. Στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Βραζιλία, λαμβάνονται νομικά μέτρα για να αμφισβητηθεί η έλλειψη προληπτικής ρύθμισης για τους ΓΤΟ σε αυτές τις χώρες.

Η δράση των καταναλωτών στην ΕΕ οδήγησε στη νομοθεσία μας του 2001 και του 2004 σχετικά με τους ΓΤΟ, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σε όλη την ΕΕ είχαν καταρτίσει καταλόγους με προϊόντα τροφίμων χωρίς ΓΤΟ και ύποπτα για ΓΤΟ ανά μάρκα, βάσει γραπτών δηλώσεων κατασκευαστών τροφίμων. Οι καταναλωτές έκαναν τις επιλογές των τροφίμων τους με βάση αυτούς τους καταλόγους. Αυτή η έκφραση της προτίμησης των καταναλωτών – επίσης εμπνευσμένη από την ανεξάρτητη επιστήμη – οδήγησε άμεσα στην αντικατάσταση της προηγούμενης, επιτρεπτικής νομοθεσίας της ΕΕ σχετικά με τους ΓΤΟ από καλύτερους νόμους. Τέτοιοι κατάλογοι προϊόντων μπορούν και ενδέχεται κάλλιστα να καταρτιστούν εκ νέου τώρα.

Αν η ΕΕ είχε ακολουθήσει την Αρχή της Προφύλαξης, κάτι που είναι νομικά υποχρεωμένη να κάνει, δεν θα είχε επαναλάβει το λάθος της δεκαετίας του 1990 τώρα. Αλλά με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, οι συνέπειες της αγνόησης της ΑΠ θα μας κάνουν τελικά να διορθώσουμε το λάθος, όπως έχει αποδείξει μια πληθώρα παραδειγμάτων σε αυτήν και σε πολλές άλλες τεχνολογίες^{xiii}.

ⁱ Θέση του Συμβουλίου σε πρώτη ανάγνωση εν όψει της έγκρισης ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ σχετικά με τα φυτά που λαμβάνονται από ορισμένες νέες γονιδιωματικές τεχνικές και τα

προϊόντα τους, και για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/625, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17037-2025-INIT/en/pdf>

ⁱⁱ Οι νέες γονιδιωματικές τεχνικές ορίζονται είτε ως στοχευμένη μεταλλαξιογένεση (mutagenesis) είτε ως σισγένεση (cisgenesis) ή και τα δύο. Η στοχευμένη μεταλλαξιογένεση είναι η γενετική τροποποίηση που στοχεύει σε μια συγκεκριμένη θέση στο DNA. Η στοχευμένη μεταλλαξιογένεση δρα σε ακούσιες θέσεις στο γονιδίωμα ακόμη και αν δρα με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στις επιδιωκόμενες θέσεις από τη μη στοχευμένη μεταλλαξιογένεση· και καμία χρήση στοχευμένης μεταλλαξιογένεσης δεν εμποδίζει την εισαγωγή διαγονιδίων (transgenes). Η σισγένεση (cisgenesis) είναι γενετική τροποποίηση η οποία χρησιμοποιεί το DNA του ίδιου του οργανισμού ή ενός στενά συνδεδεμένου οργανισμού, είτε γίνεται με στοχευμένο τρόπο είτε όχι. Όπως η στοχευμένη μεταλλαξιογένεση, η σισγένεση πολύ συχνά συνεπάγεται μη επιδιωκόμενες τροποποιήσεις επιπλέον των επιδιωκόμενων. Οι περισσότερες (αν όχι σχεδόν όλες) οι τρέχουσες προσπάθειες γενετικής τροποποίησης εμπίπτουν σε αυτήν την περιγραφή των νέων γονιδιωματικών τεχνικών (NGTs). Τα φυτά NGT, δυνάμει αυτού του Κανονισμού, δεν πρέπει να περιέχουν διαγονιδιακό DNA, δηλαδή DNA από έναν μη συγγενή οργανισμό. Ωστόσο, η σισγένεση είναι εξίσου επιρρεπής σε λάθη και κινδύνους όπως και η διαγένεση (transgenesis): η διαδικασία της γενετικής τροποποίησης σε έναν ζωντανό οργανισμό προκαλεί αναπόφευκτα ακούσιες αλλαγές στο DNA, ανεξάρτητα από την πρόελευση οποιουδήποτε εξωτερικού DNA που χρησιμοποιείται.

ⁱⁱⁱ Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on plants obtained by certain new genomic techniques and their food and feed, and amending Regulation (EU) 2017/625, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023PC0411>

^{iv} https://ensser.org/press_release/analysis-statement-by-ensser-on-the-eu-commissions-new-gm-proposal-here-for-annex-1-on-ngt-equivalence-criteria/

and <https://ensser.org/publications/2023/statement-eu-commissions-proposal-on-new-gm-plants-no-science-no-safety/> (press release: https://ensser.org/press_release/new-gm-plants-eu-commission-has-lost-science-and-safety-from-sight/)

^v United States District Court, Northern District of California, Order Re Summary Judgment, Case No. 21-cv-05695-JD, National Family Farm Coalition et al. vs Tom Vilsack et al., 2024

^{vi} National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. Genetically engineered crops: Experiences and prospects. Washington, DC: The National Academies Press; 2016

^{vii} Ulrich Loening, University of Edinburgh, in https://ensser.org/press_release/press-release-eu-parliament-disregards-science-by-endorsing-deregulation-of-new-gm-plants/, 2024

^{viii} Heinemann, J.A.; Paull, D.J.; Walker, S.; Kurenbach, B. Differentiated impacts of human interventions on nature: Scaling the conversation on regulation of gene technologies. *Elem Sci Anth* 2021;9:00086. 10.1525/elementa.2021.00086.

^{ix} <https://rightlivelihood.org/the-change-makers/find-a-laureate/percy-and-louise-schmeiser/>

^x See note 4, and:

<https://ensser.org/publications/ensser-letter-to-belgian-governments-regarding-ngmt-deregulation/>

https://ensser.org/press_release/press-release-eu-parliament-disregards-science-by-endorsing-deregulation-of-new-gm-plants/

<https://ensser.org/publications/2023/ensser-position-statement-on-crispr-cas-gene-editing/>

https://ensser.org/press_release/press-release-a-distortion-of-science-and-a-danger-to-public-and-environmental-safety/

<https://ensser.org/publications/ngmt-statement/>

<https://ensser.org/publications/statement-no-scientific-consensus-on-gmo-safety/>

^{xi} <https://elaw.org/philippines-court-blocks-commercial-gmos>

^{xii} <https://acbio.org.za/gm-biosafety/groundbreaking-judgment-of-the-supreme-court-of-appeal-in-acb-vs-monsanto-bayer/> and <https://acbio.org.za/gm-biosafety/huge-constitutional-court-victory-for-the-african-centre-for-biodiversity-and-gmo-decision-making/>

^{xiii} D. Gee (ed.), Late lessons from early warnings: science, precaution, innovation. European Environment Agency, 2013, <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/late-lessons-2>